

Після освячення церковнопарафіяльної школи, повітовий спостерігач Данило Данилевський в своїй промові побажав учням, які тривалий час не мали зручного приміщення, щоб їхня школа в наступні роки слугувала: «...истинным рассадником добрых нравов и полезных учений» [1, с. 31].

Отже в XIX столітті простежуємо значний розвиток початкової освіти в Димитрівській парафії в села Соснова Переяславського повіту Полтавської губернії. Якщо в першій чверті XIX століття навчав дітей грамоті дячок, в документах зафіксовані прізвища школярів які на пам'ять знали молитви. то з 40-х років діти навчалися в школі грамоти, яка знаходилася в хаті священника, а у 1897 році була збудована добротна церковнопарафіяльна школа, яка функціонувала до 20-х років XX століття.

Список використаних джерел:

1. Варвинский М. История школьного дела в Соснове / М. Варвинский // Полтавские епархиальные ведомости. Часть официальная. – Полтава, 1899. – № 1. – 42 с.
2. Отчет о состоянии церковно-приходских школ и школ грамоты Полтавской епархии за 1894-1895 учебный год // Полтавские епархиальные ведомости. Часть официальная. 1896. – №6.
3. Петренко І.М. Церковнопарафіяльні школи Лівобережної України в системі освітньої політики уряду Російської політики (1884–1917 рр.) / І.М. Петренко. – П., 2008. – 218 с.
4. Пругавин А.С. Законы и справочные сведения по начальному народному образованию / А.С. Пругавин. – СПб., 1904. – 467 с.
5. Спасский П.Н. Сборник правил о школах церковно-приходских и грамоты / П.Н. Спасский. – СПб., 1898. – 213 с.
6. Ткаченко Н.Г. Церковнопарафіяльні школи і школи грамоти Переяславського повіту в кінці XIX століття (1897-1898 навчальний рік) / Зб. наук. пр. Переяслав-Хм. ДПШ ім. Г.С. Сковороди. 2002. – 115-121 с.

Боднар Д.М.

аспірант,

Науковий керівник: Кучинська І.О.

доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри,

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

МАЗУРКЕВИЧ О. Р. ПРО ВПЛИВ ЛІТЕРАТУРИ НА ФОРМУВАННЯ ОСОБИСТОСТІ УЧНІВ

Педагогічні персоналії є одним із напрямів сучасної історико-педагогічної науки. Звернення до творчої біографії вчених сприяє формуванню уявлень про цілісний історико-педагогічний процес. Аналіз

персоналії дозволяє інтерпретувати авторські ідеї відповідно до актуальних питань сучасності, зокрема вирішенню проблеми виховання дітей та молоді в умовах євроінтеграції.

Серед яскравих постатей в історії педагогічної науки, педагогічна спадщина якого, зокрема його погляди на проблеми виховання підростаючого покоління, має бути вивченою й осмисленою з позицій сучасності, – Олександр Романович Мазуркевич.

Педагогічна та науково-методична спадщина О. Р. Мазуркевича стали предметом вивчення таких вчених, як: Л. Д. Березівська, О. М. Беляєв, О. Г. Дзевєрін, Ю. М. Кравець (Балаховська), В. П. Мацько, С. О. Пультер, М. Г. Стельмахович, та інші. Однак питання виховання підростаючого покоління у працях О. Р. Мазуркевича досліджувалися не достатньо широко. Мета цієї статті – висвітлити погляди О. Р. Мазуркевича на питання виховання підростаючого покоління засобами літератури в процесі формування літературної освіти школяра.

Педагогічна концепція О. Р. Мазуркевича охоплює не тільки питання, пов'язані з дослідженням змісту освіти, зокрема літературної, методів та прийомів навчання. Належне місце у ній займають й питання виховання підростаючого покоління в процесі навчання літературі. Вчений завжди підкреслював роль літератури як чинника формування особистості учня, наголошував, що у системі гуманітарної освіти українська література повинна розглядатися як базовий предмет сучасної національної школи, який покликаний «...формувати світоглядну позицію, моральне обличчя, художньо-естетичні якості, правову, політичну, економічну й екологічну культуру особистості» [2, с. 18].

У творчій спадщині О. Р. Мазуркевича тематично можна виділити низку праць, присвячених дослідженню питань виховання учнів у загальноосвітній школі, які є свідченням його плідної діяльності над розробкою теорії та практики українського національного виховання, дослідженням історії української народної педагогіки. Зазначимо, що ідейне спрямування цих праць було пов'язане з історико-соціальними умовами функціонування українського суспільства. Аналіз творів Мазуркевича, в яких досліджується виховна функція літератури, дозволяє простежити генезу його поглядів на зміст виховання підростаючого покоління. Так, у першому розділі праці «Виховна сила художньої літератури» (1960) автор, наголошуючи, що художня література сприяє всебічному і гармонійному розвитку особистості, зазначає, що відповідно до настанов Комуністичної партії її покликання полягає у мобілізації широких народних мас на боротьбу за нові успіхи в будівництві комуністичного суспільства, вихованні радянських людей у дусі марксизму-ленінізму [1, с. 5-7]. Але якщо відкинути словесну лузгу (вся тогочасна наука розвивалася у прямому зв'язку з партійними постановами, сталінсько-хрущовський та брежнєвський режими не сприяли вільному висловленню думок), заслугоує на увагу ґрунтовність у висвітленні в цій

праці О. Р. Мазуркевичем питань трудового виховання. Людську працю він розглядає як джерело зростання й удосконалення людини, що сприяє її фізичному, моральному та розумовому розвитку. Педагог закликає використовувати на уроках української літератури твори письменників, що звеличують людську працю, трудівника, зокрема Т. Шевченка, І. Франка, М. Коцюбинського, І. Нечуя-Левицького, М. Вовчка, а також радянських поетів і письменників П. Тичини, В. Сосюри, М. Рильського, А. Малишка, О. Корнійчука, О. Гончара, М. Стельмаха, А. Макаренка та ін. Великого значення він надає фольклору, побудованому на засадах педагогічної мудрості рідного народу, та наголошує на необхідності використання на уроках літератури прислів'їв, приказок, казок, пісень, крилатих висловів про працю і трудівників.

Особливе місце у педагогічних поглядах вченого займають питання морального виховання, яким присвячена його праця «Моральне в естетичному» (1968). О. Мазуркевич, наголошуючи на необхідності звернення до творів радянських письменників для морального збагачення учнів, закликає не применшувати ролі класичної літературної спадщини у цій справі. Оскільки література несе в собі могутній морально-естетичний заряд, який діє безпосередньо на свідомість і почуття кожного, як стверджує вчений, треба знаходити шляхи, які допоможуть донести цей заряд до учнів. Це повинно бути не моралізаторство з боку вчителя, а заглиблення разом з учнями у зміст твору, розкриваючи ідейно-художню силу образів: «Тільки глибоко засвоївши цю істину – моральність як вияв ідейності, – учитель зуміє правильно, без порожнього моралізаторства, наповнити душу й свідомість свого вихованця моральним повноголоссям художнього твору. І тільки за таких умов моральні враження перевтіляться в переконання, а через них – і в моральні дії, вчинки, увійдуть в характер і світогляд, стануть нормою життя» [5, с. 42].

Політика перебудови дала поштовх до відродження відкинутих національних основ виховання, хоча ідеологічний тиск все ж залишався.

Але повною мірою висвітлити свої погляди на питання національного виховання молоді вчений зміг лише після утворення незалежної української держави. На початку 90-х років ХХ століття на сторінках журналу «Рідна школа» виходять друком статті: «Рідне слово в концепції національної освіти» (1993), «Воскресіння нетлінного, відродження заповітного. Науково-педагогічна та літературно-художня спадщина української словесності в концепції національної освіти» (1994), «За рідне слово в рідній школі: На шляху становлення методики української літератури» (1995) та інші, пройняті турботою про необхідність відродження й розвитку національної освіти і виховання. Зокрема, Мазуркевич акцентує увагу на необхідності урахування при формуванні змісту літературної освіти включення вивчення народної творчості, яка може заглибити в душу школяра народні ідеали прекрасного [2, с. 24]. Надзвичайно актуальним для сьогодення

української школи є міркування Мазуркевича про необхідність вироблення у навчальному закладі національної освітньої традиції, зміст якої полягає в: технології використання методів і засобів народної педагогіки. Він закликає до застосування в практиці діяльності навчально-виховних закладів етнопедагогіки, гуманістичних цінностей українського народу, пропагуючи досвід діяльності В. О. Сухомлинського, новаторських шкіл, зокрема колективу Київської середньої школи №127 Дарницького району. Активно пропагує тезу про необхідність ознайомлення учнів з письменством рідного краю.

Виховним ідеалом Мазуркевича була людина самостійна, діяльна, працьовита, з високими моральними якостями та естетичним смаком. Досягти такого виховного ідеалу можна, на думку вченого, тільки тоді, коли навчання відбувається рідною мовою учнів, яка формує любов і пошану до рідного слова, його чарівності та мелодійності. Тому, як зазначає він у статті «Рідне слово в концепції національної освіти», основою концепції національної школи має бути утвердження рідного слова, зрошеного на національному ґрунті [6].

Аналіз праць Мазуркевича дає змогу стверджувати, що питання виховання підростаючого покоління засобами літератури завжди хвилювали вченого. Його останні праці доводять, що він був прихильником створення національної системи освіти, школи на демократичних і гуманістичних засадах.

Подальше вивчення праць О. Р. Мазуркевича та творче осмислення його педагогічних та науково-методичних ідей допоможе дати належну оцінку його поглядів на проблеми виховання підростаючого покоління, побудувати ефективну систему виховання учнів засобами літератури і тим самим сприятиме реалізації національної концепції виховання підростаючого покоління.

Список використаних джерел:

1. Мазуркевич О. Р. Виховна сила художньої літератури / О. Р. Мазуркевич. – К. – 1960. – 43 с.
2. Мазуркевич О. Р. Воскресіння нетлінного, відродження заповітного. Науково-педагогічна та літературно-художня спадщина української словесності в концепції національної освіти / О. Р. Мазуркевич // Рідна школа. – 1994. – № 7. – С. 18-27.
3. Мазуркевич О. Р. Воскресіння нетлінного, відродження заповітного / О. Р. Мазуркевич // Рідна школа. 1994. – № 8. – С. 18-23.
4. Мазуркевич О. Р. За рідне слово в рідній школі: На шляху становлення методики української літератури / О. Р. Мазуркевич. – Київ, Херсон, 1995. – 207 с.
5. Мазуркевич О. Р. Моральне в естетичному (Виховання засобами художньої літератури) / О. Р. Мазуркевич. – К.: Товариство «Знання» Української РСР, 1968. – 64 с.
6. Мазуркевич О. Р. Рідне слово в концепції національної освіти / О. Р. Мазуркевич // Рідна школа. – 1993. – № 10. – С. 7-17.